

Medlemsblad för

Boden

Överluleå

Forskarförening

N:o 1

ÅRGÅNG 3

FEB 1994

SOLDATINVENTERINGEN

För drygt ett år sedan startade vi (Gun-Marie Åkerström, Björn o Eila Fredriksson och Arne Isaksson) en inventering av Livkompaniets knektar, vi bestämde att vi skulle följa de personer som varit anställda som knektar vid kompaniet under tiden 1624-1901.

Livkompaniet eller Luleå kompani som det också hette innefattade socknarna Neder- och Överluleå samt Råneå och bestod av 175 knektar fördelade på följande sätt, Nederluleå 92 man, Överluleå 42 man och Råneå 41 man.

Vid indelningsverkets genomförande på 1690-talet indelades socknarna i rotar, varje rote skulle innehålla ett mantal jord, en rote bestod oftast av tre hemman och dessa skulle då hålla knekt både i freds- och krigstid.

De uppgifter vi söker om varje knekt är födelse-datum, vigsel och döddatum, hustru och barn, tid för anställning och avsked, föräldrar och svärföräldrar, medaljer mm. Vi försöker även få tag i fotografier på torp och knektar, samt torpens placering på 1700-1800 talet. Vid 1800-talets mitt flyttades de flesta torpen ut från byarna för att placeras på sämre marker långt från byn.

Vi har gjort beräkningar på att under tiden 1624-1901 var det cirka 7000 knektar anställda under Livkompaniet, dessutom fanns det 700-800 befäl och officerare. Under året som gått har vi registrerat cirka 2500 knektar och hundratalet befäl och officerare. Merparten av dessa har Björn o Eila Fredriksson sökt reda på, de har jobbat med knektarna som var anställda under tiden 1800-1901. Gun-Marie Åkerström håller på med Råneåknektarna från 1600-1700 talet, och undertecknad knektarna från Över- och Nederluleå under samma period.

Arne Isaksson

STYRELSE OCH ÖVRIGA FUNKTIONÄRER FÖR BODEN ÖVERLULEÅ FORSKARFÖRENING

STYRELSEN

Ordförande	Kristina Öhman Prinsgatan 25 96131 Boden	Tel: 0921-15979
Vise ordf.	Björn Fredriksson Nipvägen 18 96144 Boden	Tel: 0921-65315
Sekreterare	Anna-Greta Johansson Korpgatan 13 96133 Boden	Tel: 0921-19226
Kassör	Gun-Marie Åkerström Kvarngatan 17 96134 Boden	Tel: 0921-18202
Ledamot	Solveig Burström Strutsgatan 8 96133 Boden	Tel: 0921-14649

FÖRENINGENS ADRESS

c/o Gun-Marie Åkerström
Kvarngatan 17 96134 Boden

Postgiro: 15758-6

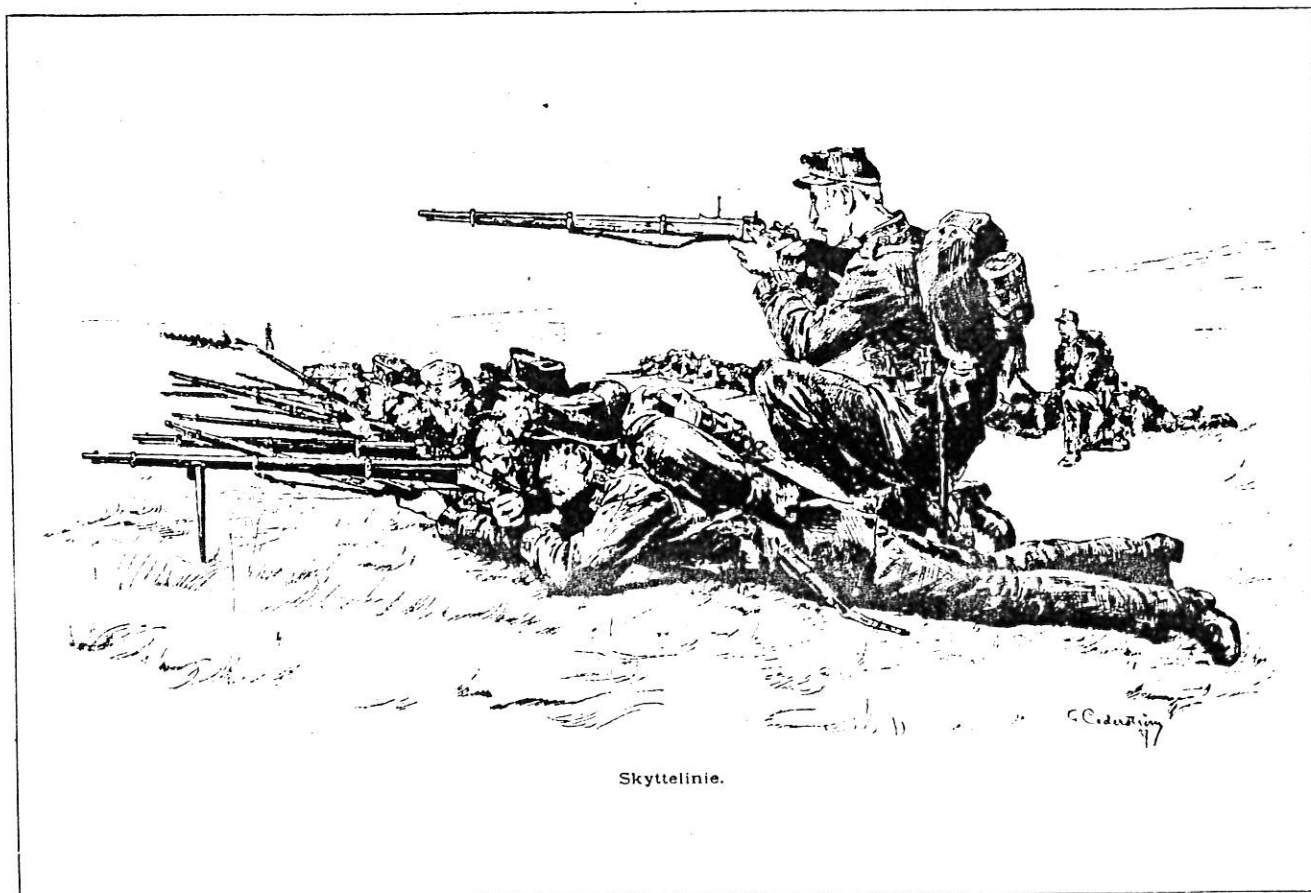
STYRELSESUPPLEANTER: Britt Rantatalo och Jan-Olov Larsson

VALBEREDNING: Linnéa Westerberg, Valdemar Gustavsson och Anna-Maria Persson

REVISORER: Carl Lennart Persson och Sixten Sandberg

REVISORSSUPPLEANTER: Brita Lundman och Herman Wahlberg

Redaktör	Arne Isaksson Notarievägen 7 96140 Boden	Tel: 0921-17947
----------	---	-----------------

EN SOMMARPROMENAD I DET GAMLA BODEN

Innan vi lämnar kretsen kring Bränna måste den i bästa bemärkelse orginelle prästen, O Wiklund nämnas. Han var en munter tillfällighetspoet och tidningsredaktör; tidn. som utkom sporadiskt hade oftast olika namn, men en hette i alla fall "Näsduken". Wiklund och dr Bengtsson spelade ofta bräde om kvällarna medan ångande toddar utfyllde intervallerna mellan tärningskasterna och brickornas flyttande. Bengtsson förrirade sig ibland i teoretiska spekulationer över frekvensen av sexor all eller sinkadus förekomst och som prov på deras konversation må nämnas:

Wiklund som blev något otålig över teoretiserandet förmanade dr Bengtsson med blid stämma: Grau, teuer Freund, sind alle Theorien. Bengtsson som kunde sin Goete ifyllde - nur grün das lebens goldner Baum

I huset Kungsgatan 8 bodde lantmätare Orstadius. Han var habil skald och kunde uppvisa mycket berömmade uttalanden om sin konst från både Snoilsky och Wirsén. Hans lovande väg mot parnassens höjder bröts av lunginflammation, ådragen under tjänsteresa.

Här vill jag servera en "stark sak". Den mångomnämnde dr Bengtsson hade en dag besök av någon hög herre från Kungliga Medicinalstyrelsen. Efter middagen intog de båda herrarna och fru Bengtsson kaffe med avec i den i svart-guld möblerade salongen, cigarren blossade i herr medi-

cinälrådets mun och pipan knastrade för farbror Oskar och den goda middagen smalt naturenligt. Bengtsson berättade:

Jo, ser bror, jag reste upp till Bredåker, där en gumma blivit svårt sjuk. Jag konstaterade snart att det var fråga om en sprucken blindtam. (Doktorn sa det på latin förstås.)

Jag fick fatt i ett lampglas, stack hål på kärringen och sög ut smörjan, sen gick jag ut och spydde.

Han avbröts av tant Eva som sa: Men Oskar då så du pratar?

Farbror replikerade: Ja, men vad ville du jag skulle göra.

I en rapport till Medicinalstyrelsen skrev den gode doktorn: "I Överluleå socken, där det finns läkare, har under året 36 personer avlidit. I Edefors som saknar läkare, har intet dödsfall inträffat."

På Bränna bodde också Tjocke Edman. Han var konduktör och vägde sina modiga 190 kilo. Föreställ er honom iklädd tjänstesyrtut gungande fram i en vagnskorridor, på halvmeterlånga skosulor och med ett midjemått av sisådär 2,5 meter.

Vid nuvarande Prinsgatan, mitt emot Nya Matsalarna, står ett åldrigt hus, delvis på trottoaren, det är August Westerbergs föräldrahem och kanske det äldsta huset i stan.

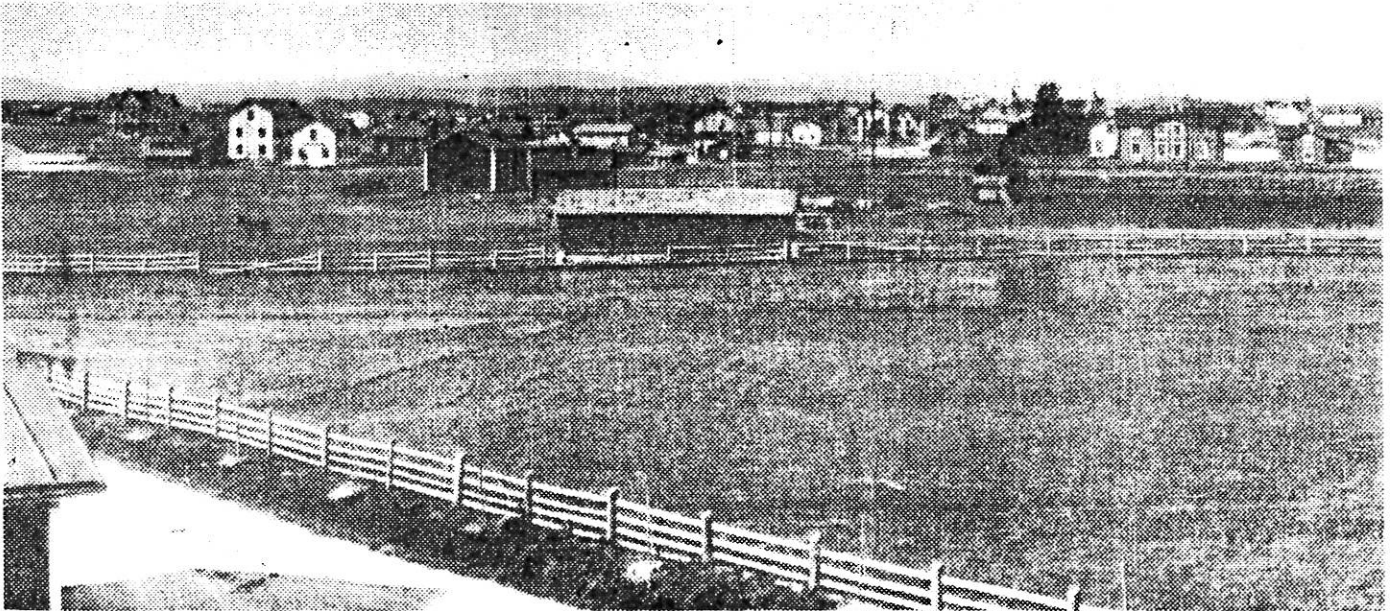

Foto taget under senare delen av 1890-talet från planen framför centralstationen. I vänstra kanten vid Avan ligger en låg byggnad. Det var en tid fiskhandel men är nu riven. "Hildursborgs" dåvarande Folkhögskolans karaktäristiska huvudbyggnad synes på andra stranden med fiskare Savonens stuga framför. Under byggnad är konduktör Johanssons hus, numera E A Brännmans. Den mindre vita byggnaden är Leonard

Isakssons nuvarande gård. Huset med gaveln mot åskådaren och med vita knutar är nuvarande Prinsgatan 4 och August Westerbergs föräldrahem. Till höger därom igenkännes Egon Hanséns nuvarande matvaruaffär. Postförare Sandströms "gropbebyggelse" synes framför Harnesks hus, vidare före detta Café Stugan, Rüdéns och spruthuset.

I triangeln som bildas av Svartbyvägen och vägen till SJ:s betjäningshus vid nuvarande Stationsgatan, bodde en familj Wallinder i en liten stuga. En dag fick det ringa tjället besök av en fjärdingsman som på tjänstens vägnar hade något otalt med husfadern. En förhoppningsfull telning i barnaskaran upplyste den besökande, om att pappa var i vedboden och gjorde doggar. Det var bokstavligen sant! W förvandlade med rask och van hand de mest tvättäkta byrackssvalpar till något som skulle föreställa doggar genom ett snitt i nosen och kupering av svansen. Jobbet var dock vare sig omfattande eller ekonomiskt lysande. En dag skulle den lilla stugan flyttas för att bereda plats för en transformatorstation. Det kom en del gubb, försedda med domkrafter, spett, stockar och såpa, men det half inte, stugan lät sig inte rubbas. Då inskred den manhaftiga fru W och föreslog att gubbarna skulle snyta sig och torka fingrarna på stockarna. Huruvida det välmenta rådet följdes förmäler inte historien men transformatorn står där nu på stugans plats. I samma triangel bodde Sven Tumme, vilkens borgliga namn alltjämt är mig förborgat. Han saknade ena handens tumme, därav namnet.

Jag har vid ett föregående tillfälle berättat om nöjeslivet i det snabbt frammarscherande stationssamhället. Det musikaliska inslaget utgjordes av sextetten Concordia - en verkligt pampig blåsorkester. Den bestod av handlanden förre regementsmusikern CO Carlsson, skomakaren Lorentz, garvaren senare mekaniker Bäckman barberaren Forsberg, filaren Borg och ytterligare en musikanter vars namn tyvärr fallit mig ur minnet. Borg hade jätteväxt och blåste bastuba, lungor saknades inte. Concordia spelade överallt där det skulle vara musik, vidbazarer, dans, bröllop, begravningar, förstamajfester och dito demonstrationståg. Borgs basunstötter överträffades endast av SJ:s brandsirén, som hade en sån effekt att hästar skrämdes i sken och äldre tanter dånade av förskräckelse. Den gav ifrån sig ett domedagsvrål, som varken förr eller senare blivit hört i dessa nejder.

Bland habituéerna vid alla festevenemang i stan syntes ofelbart Leo Strandberg, senare v. brandchef. Han var den yngste av firma "Strandbergs söner" en framstående allround idrottsman och skytt. hans prestation att på den tidens höghjuliga velociped trampa ned till K huvudstaden och åter, är ännu föremål för berättigad beundran.

Under vår promenad gatan uppför träffar vi

just nu en liten man som flytungat och livligt gestikulerande har sällskap med en betydligt lungnare gentleman. Får jag presentera skomakaren Stefansson och stenhuggare Lundin. Strax därpå måste vi räta på vår spinkiga pojkgestalt känna efter att skolmössan sitter rätt och jämka litet på skjortlinningen som plötsligt känns så ovanligt snäv, - ty där kommer stans vackraste flickebarn - vilken grace, vilken figur. Det är unga fröken Bergqvist - blivande grevinna. Så lyfter vi artigt på mössan och den sköna svävar förbi med ett ljuvt leende.

En kulen höstnatt 1910 eller 1911 ljöd den förutnämnda förskräckliga domedagssirenen och hela stan kom i hast på benen. Himlen över Fagnäs var färgad av återskenet från eld och gnistor; det var en lång låg bostadslänga, belägen strax nordost om bryggeriet, som stod i ljusan låga. Eldsvådor hörde eljest till den tidens vanligare folknöjen och var både många och stora. Vår stad kallades icke för ro skull det eldfångda Boden. Under branden hände det gång på gång att slangledningarna ned till träsket högs av, det var uppenbart att någon hade särskilt intresse av att omintetgöra brandchefens, kapten Rudolf Bergs och hans mannars släckningsarbete. Alltnog, gården brann ned till grunden. Någon dag efteråt anhölls såsom skäligen misstänkta för mordbrand en fd cirkusartist och en fd ärbar hustru här i staden vilka bott i huset. Under ymnigt tjutande bedyrade madammen att de var oskyldiga och att deras näpna tomtebolycka spolierats genom branden. På exhustruns krokodiltårar och exartistens sanningsförsäkringar var det nu ingen som trodde, det blev långvariga och intensiva förhör men båda bondnekade. För utredningen hade också tillkallats en deckare från Sundsvall, jag tror han hette Ceder eller något liknande. Min far ledde förhören i egenskap av polisuppsyningsman. Under ett sådant förhör gick poliskonstapeln Axel Snäll och jag in i ett till kontoret gränsande rum och placerade oss i en liten skrubbe med knapp plats för oss båda på en hög mattor. Liksom av en händelse lämnades det värda paret, de förmenta mordbrännarna ensamma i detta rum, naturligtvis omedvetna om att Snäll och jag stod med öronen på skaft för att lyssna och rädda för att röja oss genom en host- eller nysattack. Men paret var oss för sluga, inte ett knyst kom från cirkusartisten eller hans kärestas läppar. Målet måste ställas på framtiden "då det kunde uppenbart varda", vem som satt futt på kåken och på den vägen är och förblir det nog. Något år senare olympiasommaren, såg jag excirkusartisten på Gustav Adolfs

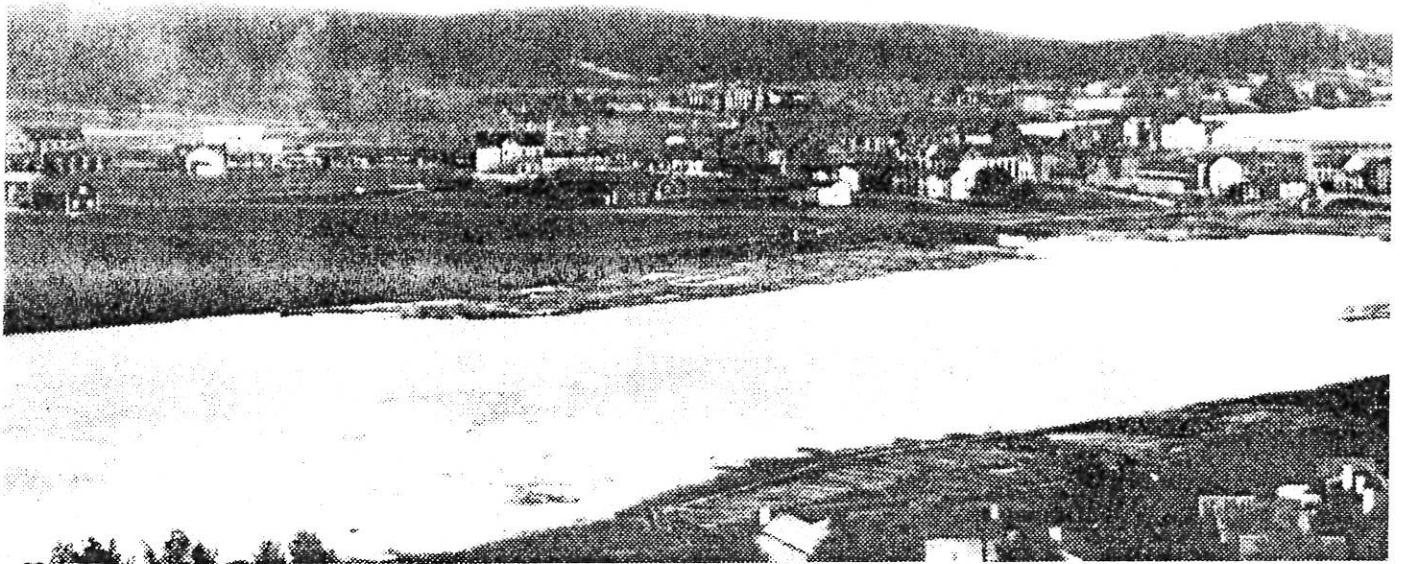

Foto från kyrktornet omkring 1900-1901. Byggnaderna är fr v järnvägshotellet där framför magasinbyggnader och hotellets annex, nuv stins och baningenjörsbostaden, stationshuset, stora hotellet och Brännabebyggelsen. I bakgrunden syns nuvarande kronikerhemmet, då "fattighus". Framför: SJ:s verk-

stad. Till höger om Brännagårdarna ses nöjeslokalen EW. I sjön nedanför Bränna ligger Johan Hällgrens badhus. Manhemsbebyggelsen är lätt igenkännlig liksom Post-Sandströms grop och nuvarande Hanséns livsmedel, byggt av Frans Hällgrens fader. Obs att stranden går nästan ända fram till huset ifråga. Fagernäsbebyggelsen är sig tämligen lik än idag.

torg, där han sopade hästäpplen från nubbsstenarna. Han gav mig en hätsk blick och sen dess har jag hyst en med fruktan blandad aversion mot gatsoppare.

Det var i storstrejkens och Amalthea-affärens upprörda dagar. Från länsstyrelsen hade utgått ett påbud till alla polischefer att folksamlingar med politisk bakgrund skulle skingras. I Boden utlystes ett strejkmöte att hållas i Björknäsparken. Arrangör vill jag minnas var verkstadsarbetaren och unghinken Ulander och som huvudtalare någon agitator från Stockholm. Min far gick upp till parken, ensam, vilket visserligen icke innebar något hjältemod, då bodensarna alltid varit snälla och fogliga. En rätt talrik menighet var församlad, mest verkstads- och fästningsarbetare. Pappa sökte upp Ulander och meddelade honom innehållet i länsstyrelsens påbud. Ulander förklarade att mötet detta till trots skulle hållas programligt. Min far menade, att visst gick det an - på ett enda villkor, nämligen att han skulle få säga några ord före talaren. Detta bifölls av Ulander. Pappa anträdde förstubron och läste högt och tydligt upp ordern, uppmanade de församlade att gå hem och fortsatte: Nu samlar sig folkmängd tillhoppa och lägger det uppsåt å dagen, att med förenat våld sätta sig upp emot verkställighet av offentlig myndighets bud.

Skingrar sig ej upprorsmän, utan visa trotsighet emot offentliga myndigheters befallning; varde dömda etc. Alldeles rätt gissat, det var upprorslagen och det torde vara första och enda gången som den blivit offentligen uppläst i vår laglydiga stad. Efter detta tal visade varken Ulander eller agitatorn något intresse för mötet, utan lommade liksom menigheten därifrån, något förläget småskrattande.

En episod från tiden kring första världskriget. Smittkopporna hade kommit hit från Finland och ett och annat dödsfall hade inträffat bland järnvägens personal. Stämningen i samhället var på väg mot paniken. Misstänkta fall, och de var ganska många, isolerades på epidemisjukhuset, nuvarande ålderdomshemmet. En dag mötte jag en transport av en misstänkt smittad. Mitt på en flakvagn satt på en stol en ung flicka. Hästen gick mitt på gatan och kusken på trottoaren, hållande tömmarna i yttersta fingergreppet precis som om smittan kunde ha överförts per tråd. Smittskräcken kunde ta sig minst sagt underliga uttryck och den stackars flickans schavottering kan idag anses rent otrolig.

En dag omkring sekelskiftet stod några unga fröknar och pratade i Wallströms hörna och samtalsämnet var något för unga

damer så högst ovanligt och märkligt som riksdagens väntade beslut om anläggandet av Bodens fästning. Plötsligt ljud smällarna av några skott och damerna, bland vilka var fröken Mia Wolf, sedan gift Papperskalle och Janne Strandbergs flickor sa till varandra: Jo, jo, nu är den färdigt. Men det var en förhastad slutsats av saluten. Den gällde något så trivialt som att slaktare Gustav Svensson avlivade några grisar i grannskapet. Men beslutet kom sent omsider och då anordnades en hejdundrande festlighet på EW. Regissör och arrangör var den i dylika ting väl förfarne konservatorn Sandberg. Vin och även starkare drycker flödade, komminister Wiklund strängade sin lyra och glädjen var allmän och stor. Man gav en tablå, föreställande Moder Svea (fröken Mia Wolf), som från en kulle stolt tittade ut över ett norrbottniskt landskap med en renhjord (illusoriskt ordnad med renkronor bakom en buskkuliss) och en flock officerare i förgrunden, som eftersinnade och skarpögt syntes studera en karta över Boden med omgivningar. Det hela var verkligen mycket anslående med bengaliska eldar runt om i kulisserna. I festyran kallade man på samhällets fotograf, den helnyktre Harnesk, men han vägrade knäppa tablån eller den begeistrate salongen, enär som han sa, han inte ville doppa sina plåtar i sprit. Det högtidliga firandet av Bodens fästnings tillkomst blev sålunda aldrig förevigat.

Det här var det sista avsnittet av Kamrer Erik Berglunds artiklar om gamla Boden.

Arne Isaksson

Släktingar finns dom

Kan någon ge mig upplysningar om föräldrar och släktingar om följande personer.

A Anna-Lotta Sikström F 1818 D 1867 10/4 gift 1842 9/7 med bonden Johan Sund F 17/7 1818 från Rutvik nr 5.

Barn: Johan F 1843 23/2 Isak F 1845 10/6 August F 1849 2/10 och Anna F 1852 24/9.

B Anna-Stina Olofsdotter Hedström F 1806 2/5 Gäddvik D 1885 21/2 i Rutvik gift 1835 6/12 med Johan Henrik Wikström D 1880 14/7 i Rutvik.

Barn: Christina Maria F 1839 9/4 Carl Johan F 1842 12/4 Brita F 1844 24/2 och Erika F 1846 25/2.

C Jakob Norström gift med Brita Pålsdotter F 1754 7/11 Brobyn D 1795 28/6.

Barn: Greta Jakobsdotter Norström F 1795 12/6 D 1840 23/3 gift med Jöns Persson Hök F 1788 30/11 Svartbjörnsbyn.

Benny Söderström Ögården 10
45644 Kungshamn

LYSSNAR DU PÅ NÄRRADION ?

Föreningen har under vintern spelat in en serie radioprogram om Bodens historia. Vi har pratat om viktigare händelser i Boden med omnejd från omkring år 1000 och fram till det Boden blir stad år 1919.

Programmen sänds torsdagar kl 9.30 till 9.45 över Närradion 98,2 Mhz.

Rätta lösningen av krysset

På grund av ett fel i korsordet har alla fått rätt oberoende av bokstav i rutan X 9

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
A	S	C	C	K	E	L	S	T	A	M	M	A		A	N	A	A
B	I	B		I	D	E	A	L		I				K	A	L	B
C	G	I	L	L	E					I	N	F	A	N	T	I	C
D	I	L		T	R	E	H	Ö	R	N	I	N	G			V	D
E	S	D	S		A					E	M					A	E
F	M	A	P	P		S	C	H	A	S		O	A	S		O	F
G	U	D	D	R	I	M		G		P	E	S	T		A	R	G
H	N				T	Ä	T		C	E	R	E	H	O	N	I	H
I	D	Ä	R	H	U	S	H	J	O	N		D		D	C		I
J		D	O	A		A	R	A		N	A	L	L	A		A	J
K	F	A	U	N		K	I	D		I		I	L	A	G		K
L	I		T	E	G		L	E		N		G	H		N		L
M	N		E		E		L		M	G	M		N	A	T	O	M
N	N	P		I	D		E	B	U					N		S	N
O	B	A	R	R	I	Ä	R		S	E	A	L	K			T	O
P	O	L		O	G			A	S	A		U		A	V	I	P
Q	G	A	L		E	K	I	V	O	K		X	O		A	K	Q
R	A	T	U		N	A		G	L	A		O		Ö	D	E	R
S	D	S	F		P		R	I		O	R	E	R	A	R		S
T	O		T	R	O	L	L	U	N	G	E		V	A	R		T
U	T		A		A		N	I	A		S	I		E	P		U
V	T	R	U	M	A	N		D		L		G			U		V
X	I	A		S	L				Ä	R	A		A		N		X
Y	L	H	G	H	T	A		S	T	R	A	L	S	U	N	D	Y

Följande personer har vunnit var sin penninglott.

Gudrun Adolfsson Ävägen 4 96144 Boden

Svea Gustavsson Bäckvägen 15 81831 Valbo

Harald Persson Malmtorgsgatan 18 65340 Karlstad

tänk på allergikerna!

när du kommer på våra möten,
eller besöker Forskarrummet.

KOM PARFYMFRI!

HUR STORT VAR ETT MANTAL ?

År 1687 den 22-24 mars hölls laga härads-
ting i Luleå socken (Gammelstad) med anl
av ett Kungl brev angående "att gamla
avdankade och förklamade knektar skola
njuta något underhåll utav Vadstena krigs-
manhus..." Bland dessa var följande:

Långnäs

Olof Nilsson Winter, 57 tjänsteår. Denne
är en utgammal blind och hälsolös man, som
några år legat och än ligger till sängs,
varit tvenne resor kommenderad till
Jämtland och den övriga tiden arbetat vid
Luleå och Piteå silverbruk, sitter uppå
ett litet och odugligt hemman om 9 skäls-
land eller 9/64 mantal allenast med 2 kor
och 2 barn.

Avan

Wellam Svensson Räf, 50 tjänsteår. Är en
gammal och för sina vid Skåne undfångna
blessyrer kasserad soldat, har fel på det
ena ögat, varit mestadels av knektetiden
vid silverbruket, sitter nu uti stor
fattigdom med hustru och barn allenast
uppå 1/16 mantal eller 4 skälsland, för
1/2 rök (hushåll) föddandes sig nästan med
tiggeri i socknen.

Alvik

Stefan Ersson (Hahl) 48 tjänsteår. Är
själv en utgammal man som ligger på säng,
ingen annan manshjelp på hemmanet, haft
stor motgång i ty han bortmist 47 kor på
några års tid, lever i stor fattigdom och
elände, sonen är nu knekt och militiebonde
brukar allenast 5/12 mantal (26-27 skäls-
land), och det för en hel rök, intet för-
mått beså sin ringa åker, för brist på
spannmål.

Heden

Lars Hansson, 26 tjänsteår. Varit i polska
och danska krigen och förmedelst sina
undfångna blessyrer blivit uppå general-
mönstringen anno 1663 den 14 mars dimitt-
erad (avskedad), jämväl rekommenderad till
sitt uppehälle (jord), men ej kunnat det
ännu obtinera (erhålla), utan sitter uppå
ett litet hemman av 17 skälsland, uti stor
fattigdom, åldersvagheter och andra till-
stötter olägenheter, allenast med 3 kor och
2 barn, havandes nedlagt och bekostat all
sin, i välmakten, förvärvade ringa egendom
uppå det till ödesmål förfallna och av
honom upptagna hemmanet för en hel rök.

Svartbjörnsbyn

Herman Andersson 30 tjänsteår. Är en
alldeles arm, utfattig gammal och vanför
knekt, äger allenast 4 kor och sitter uppå
ett vanbrukat hemman av 19 skälsland, för
en rök.....

Boden

Nils Månsson 20 tjänsteår. Varit Luleå
silverbruksknekt till dess han anno 1683
vid hållen generalmönstring blev avdankad,
är nu en alldeles förklarad man, äger
allenast 2 kor och sitter med 1/16 mantal
eller 4 skälsland jord uti största fattig-
dom med 3 söner, för hel rök och alla
därav gående besvär (skatter) till kronan
och socknen.....

Inalles tolv knektar föreslogs till under-
stöd från Vadstena krigsmanshus och samtl.
erhöll den 12 sept 1688, 3 tunnor spannmål
var som engångsvederlag.

64 skälsland utgjorde alltså ett mantal.
Men hur stort var ett skälsland ?

Den 29 augusti 1695 hölls rannsaking "om
de ägor som Luleå stad uppå prästbordets
(i Gammelstad) mark till utrymme och muhl-
bete besitta..."

Frågades hurudant jordesnöre de bruka sig
emellan vid arvskiften och eljest jorde-
syner ? Svarade (nämnden): Till små åker
och ängesplättars avmätande bruka de ett
snöre av 80 alnars längd och 20 alnars
bredd på ett skälslands utsäde räknat och
det varit praktikabelt på en långan
(länge) in till denna tiden...

Däremot sade borgmästare Ruut, att
stadsens ägor äro borgerskapet emellan
upprepade efter ett mindre snöre av 72
alnars längd och 18 i bredden på skäls-
landet..."

Av detta framgår att ett skälsland var
1600 kvadratalnar på landet och 1296
kvadratalnar i staden. Ett mantal var
följaktligen 102400 respektive 82944
kvadratalnar eller 3,613 har i landsorten
och 2,9266 i staden.

Taget ur en tidningsartikkel av R Bojerud

EFTERLYSNING

Vilka var föräldrarna till **Lars Axel Rahm**
född 1764, auditör, senare inspektör vid
Meldersteins Bruk i Råneå sn? Vet ej om
föräldrarna är att söka i Råneå. Lars Axel
var gift 2° med Katarina Löfgren född 1763
vars anor jag har i rikt mått. De fick
sonen Erik Mikael 1800, kanske fler barn.
Jag är också intresserad av brukets bok-
föring och brevväxling under den period då
Rahm och hans svärfar, **Lars Löfgren** stod i
ledningen. Vet du något, så hör av dig
till.

Hans Eriksson Virebergsv 16, 17140 Solna
tel:08-825865

DE FÖRSTA ELDHANDVAPNEN

Den första gången eldhandvapen nämns i Sverige är i slutet av 1300-talet. År 1431 finner vi såväl byssemästare som bysse-gjutare uppförda på ordinarie stat; när Karl Knutsson Bonde 1438 intog Stegeborg var detta bestyckat med 14 "kärrebyssor"; en del har kanske hört talas om den så kallade Viborgska smällen, när den tappra Posse sprängde de anstormande ryssarna i luften. På 1420-talet anlades ett stycke-gjuteri (kanonverkstad) i Stockholm.

Till en början var naturligt nog såväl krut som handgevär och kanoner bristvara och oerhört dyrbara, huvudsakligen använda vid anfall och försvar av fasta platser, senare också på krigsfartygen.

De allra första eldrören gjordes sannolikt av trä, sedan av järnstänger, sammanhållna med järnband, därefter av tunn koppar eller smitt järn överdraget med träribbor. Det synes som om man dock redan på 1300-talet börjat gjuta dem över kärna i såväl järn som metall. Laddandet skedde från mynningen, och som krutet hade pulverform, var det förenat med ganska stora svårigheter, eftersom loppet vanligen var ganska kort, ungefär som hos vår tids mörsare.

Det var dock först genom uppfinningen av luntlåset som förbättrade utrustningen och tillät ett större antal skyttar att bruka bössor, nu kunde man på ett bättre sätt använda sig av bössor i strid.

Under början av 1500-talet utvecklades eldhandvapnen ganska hastigt, i synnerhet sedan en urmakare i Nürnberg år 1517 lyckats konstruera hjullåset, vid vilket användande levande eld eller brinnande lunta ej behövde medföras. Mekanismen var tämligen invecklad för att härröra från dessa tider. I pannan ingrep ett litet stålhjul med räfflad omkrets, vilket uppdrogs med kedja, fjäder och nyckel. Vid tryckning på avtryckaren försattes det i en hastigt kringsnurrande rörelse. Före avlossandet tryckte man ned hanen i sin klyka, på hanen satt en bit flinta som låg mot hjulet och när det snurrade framkallade gnistor som antände krutet.

Några år senare uppfanns snapphanelåset, där hanen av en slagfjäder drevs mot pannans lock, vars stållyta försetts med räfflor. Flintan slog mot dessa så att gnistorna föll ner i krutet. Då såväl hjul som flintlås var dyra att tillverka var luntlåset fortfarande det vanligaste, det förekom ända fram till slutet av 1600-talet. År 1640 uppfanns i Frankrike flintlåset, en förbättring av snapphanelåset,

och detta utträngde så småningom de äldre modellerna för att med föga förändring finnas kvar ända till 1840-talet.

Den sista modellen av flintlås som man använde i Svenska armén hade beteckningen m/1815.

En uppfinning som kom att revolutionera tillverkningen av gevär var knallhatten. Det var en präst ifrån Skottland vid namn Alexander Forsythe som hade tagit patent på ett kemiskt lås avsett för slagkrut dvs en blandning av kaliumklorat, svavel och kol eller knallkvicksilver. Slaglåset eller perkussionslåset, som det också kallades, blev snabbt spritt. Det var betydligt mer lättskött och säkrare än flintlåset. Den första modellen med det nya slaglåset i svenska armén var m/1840 samma gevär som m/1815 fast ombyggd med det nya systemet. För att åstadkomma räfflade vapen sökte man emellertid olika metoder för laddning bakifrån och stannade för kammarladdningen. År 1864 antogs denna modell i Sverige. I Amerika uppfanns enhetspatronen av metall, man ville öka eldhastigheten.

Det amerikanska Remingtongeväret fick i Sverige en lång livslängd med många modellår. Den första modellen bär årtal 1867.

Arne Isaksson

Skyttställning.

EN GAMMAL KRIGARSLÄKT VID VÄSTERBOTTENS REGEMENTE

Kungl Västerbottens regemente räknar anor ända från medeltiden och har i form av fast organiserat förband funnits till i över 300 år. Samhörigheten mellan regementet och den bygd, som lämnat det dess soldater, har bestått såväl under fredliga förhållanden som under krigens hårda påfrestningar. Regimentets öden äro därför i mångt och mycket den västerbottniska hembygdens. Regimentet förskonades från den stora regementsdöden 1925, varför den manliga befolkningen ännu har den förmånen att - därest ofred skulle inträda - efter fädrens stora föredöme få kämpa för fäderneslandets frihet och oberoende under Kungl Västerbottens regementes ärorika fanor.

Många äro utan tvekan de västerbottenssläkter, som lämnat personal av olika grader till regementet, men få om ens någon har väl i så många generationer oavbrutet tjänat vid västerbottningarna i officersbefattningar som släkten Schildt. I 183 år eller i sex generationer har ständigt minst en Schildt tillhört regementet. I alla utom ett fall har far och son i rätt nedstigande led stått i regimentets rullor.

Den förste i den långa raden av Schildtar vid Västerbottens regemente var Johan Petter, som under pommerska kriget 1757-1762 fick anställning såsom secundadjutant vid regementet 7/3 1760. Johan Petter Schildt var född i Finland 1735, student i Åbo vid 17 år, varefter han 19-årig inträdde i krigstjänst vid Kungl artilleriet för att därefter övergå till Kronprinsens regemente och slutligen till Västerbottens regemente. Han hade gamla krigartraditioner att bevara. Hans Släkt var en urgammal bayersk riddarsläkt, som över Livland introducerades på svenska riddarhuset 1642. Hans farfar som var född i Livland var officer vid Upplands reg. liksom även Johan Petters fader, vilken som ung fänrik kämpat bland Karl XII:es karoliner.

Johan Petter deltog under pommerska kriget med utmärkelse i ett antal drabbningar bland annat vid preussarnas anfall mot Pasewalk 3/10 1760, där västerbottningarna under svåra strider mot överlägsna styrkor utmärkte sig samt sommaren 1761 vid striderna om Neu Brandenburg och Klementow där västerbottningarna ånyo hedrade sig. Vintern 1761-1762 deltog regementet i striden vid Neu Kahlen. Ur Kungl Västerbottens regementes historia (Bergenstråle) citeras följande: "Under striden vid Neu Kahlen hade fänrikarna Sckildt och

Gyllengahm utmärkt sig särskilt i det avseendet att Schildt, som tjänstgjorde som adjutant, utan att avvakta sin chefs order, som då befann sig på annan plats, tillhoppa med Gyllengahm med en division västerbottningar med fällda bajonetter återtagit ett kanonbatteri, som fienden bemäktigat sig av en artillerilöjtnant von Torcken, och därför "erhöll båda lovord om skicklighet och bravur" och det omdömet "att affären rentav genom deras rådiga handling avgjordes till svenskarnas fördel". Efter separatfreden i Hamburg i maj 1762 återfördes regementet till hemorten, där det inträffade i september. Johan Petter, som 1760 gift sig med en tyska vid namn Christina Elisabet Brunneman från Rügen följde med största sannolikhet regementet till Västerbotten och 1779 finner vi honom såsom kapten bosatt på kaptensbostället Luleågård i Sunderbyn, beläget mellan Luleå och Boden. När Gustav III:s ryska krig 1788-1790 utbröt gick Johan Petter, sedan ett par år tillbaka befordrad till major, i fält med Livkompaniet. Han avled 1789 i Finland medan kriget ännu pågick, 54 år gammal.

Hans son Carl Ulrik hade under kriget fastän endast 17 år gammal, såsom stabsfänrik trätt i tjänst vid faderns kompani. Han föddes 1772, erhöll vid 13 års ålder fullmakt såsom fänrik, men ingick icke i verklig tjänstgöring förrän 1789, då han tilldelades fänriksbostället Geddeborg vid Gäddvik (utanför Luleå). Han deltog som ovan angivits, i Gustav III:s ryska krig och bevistade därvid slagen vid Uddis Malm 28/6 1789, Siikala 2/7 1789, Anjala 14/8 1789 och Karhois 6/5 1790. Efter återkomsten från kriget gifte sig Carl Ulrik sig med en dotter till prosten och kyrkoherden i Luleå J O Hollsten. Kyrkoherdebostället låg på den tiden i Gammelstad, i närheten av vilket Carl Ulriks Fädernehem och fänriksboställe var beläget. Att den tidens indelta officerare gifte sig med prästdöttrar var mycket vanligt. Även Carl Ulriks son gifte sig med en prästdotter, nämligen prosten Ströms i Skellefteå. Sedan han 23 år gammal befordrats till kapten flyttade Carl Ulrik med familj till kaptensbostället Strömsnäs i Kåge utanför Skellefteå och därmed är det slut med släktens norrbottnestid och västerbottens-tiden inledes. Då det kan vara av intresse att se hur dåtidens kaptener hade det i sina boställen, skall här i några korta drag skildras hur bostället tedde sig. Uppgifterna äro hämtade ur "Svenska Officersboställen i Västerbotten av Einar Svartengren.

Årsmötet började med att Kristina hälsade alla välkomna till mötet, därefter följde musik av Niklas Torneus dragspel och Mattias Johansson kontrabas.

Föreningen arrangerade en resa till Vuollerim 6000 år i samarbete med Hembygds föreningen.

Juli

Planeringen för Riksstämman pågår. Björn Fredriksson höll föredrag i Gällivare om Malmens väg.

Augusti

12-15/8 Riksstämma i Luleå. Föreningen deltar med skärmställningen "Den indelte soldatens liv" samt bokförsäljning.

September

26/9 har vi ett medlemsmöte med Gunnar Dahlqvist som föredragshållare. Han berättade om Ambulans- och ballongflygets historia i Boden.

Oktober

Forskarföreningarna i Övre Norrland hade i år en träff i Lycksele, Vår förening representerades av Björn Fredriksson och undertecknad. Björn och Kristina hade dessutom studiedagar för en grupp Bodenlärare.

November

Föreningen planerar en serie program med Närradion om Bodens historia. En arbetsgrupp bildas bestående av Kristina Öhman, Björn Fredriksson och undertecknad.

December

Den 14/12 beslutar Kulturnämnden i Bodens Kommun att Släktforskningen skall flyttas till Råbäcksgården. Föreningen kommer att disponera ett rum där för samlingarna mot att vi bidrar till driftskostnaderna.

PLANERING INFÖR 1994

Styrelsen har inför 1994 gjort en plan för mötesverksamhet och tidningsutgivning.

Möten

Tidningsutgivning

Medlemsmöte 17/4

vecka 21 (maj)

Medlemsmöte 25/9

vecka 36 (aug/sep)

Medlemsmöte 20/11

vecka 49 (nov)

Föreningen kommer att arrangera 2 st off. möten under året men datum är ej bestämt.

TACK

Ett varmt tack till Greta Nordkvist från styrelsen för Boden Överluleå Forskarför. för den generösa penninggåva som ställts till föreningens förfogande.

Maj

Föreningen deltar i utställningen Boden förr och nu, vi visade vår utställning om gamla skrivstilar och sålde böcker.

April

20/4 hålls ett offentligt möte om Nicolaus Bothniensis och Jubelåret 1993, ett arr. i samarbete med SKS. En arbetsgrupp med syfte att göra en arkivförteckning bildas med Solveig Burström som sammankallande.

Mars

Föreningen deltar i Vinterfesten ett arr. av Bodens Kommun, där visar vi släktforskning och en skärmställning om gamla skrivstilar.

Februari

Vuxenskolan deponerar 17 inbundna böcker innehållande Julius Sundströms samlingar. Föreningen får en krigsbroklubba i miniatyr att använda som ordförandeklubba i gåva av Chefen Ing 3.

Arne Isaksson

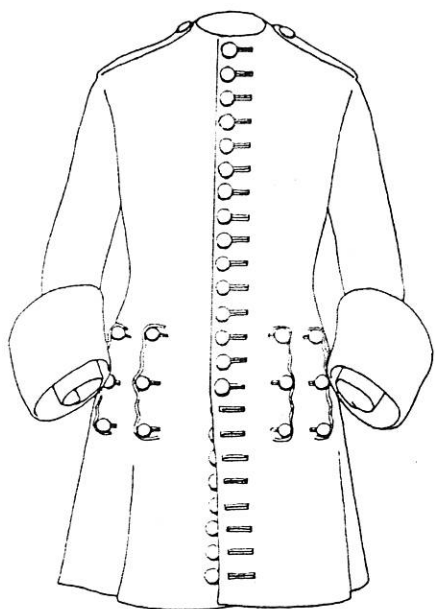
Här följer ett sammandrag av de viktigaste händelserna under 1993.

Januari

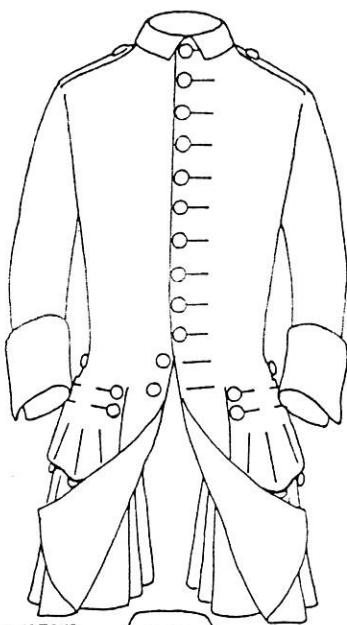
Björn och Eila Fredriksson, Gun-Marie Åkerström och undertecknad har påbörjat en utredning om Livkompaniets soldater tiden 1624-1901.

Livplagg

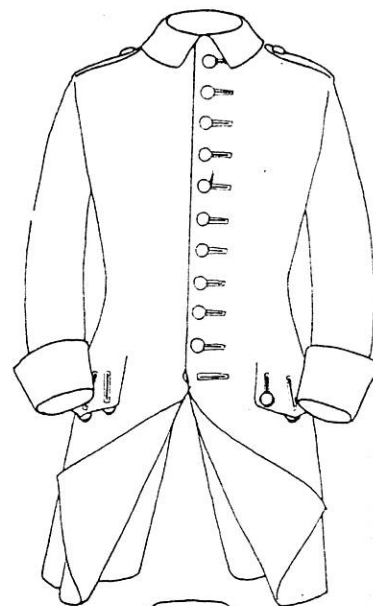
slutet av 1600-talet och 1700-talet

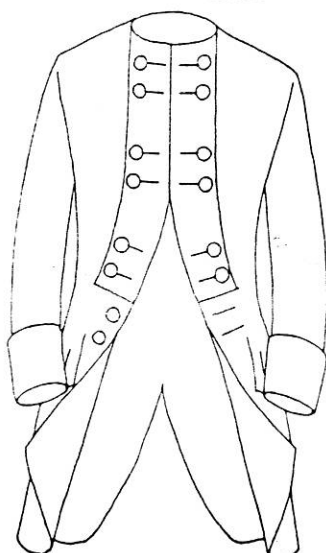
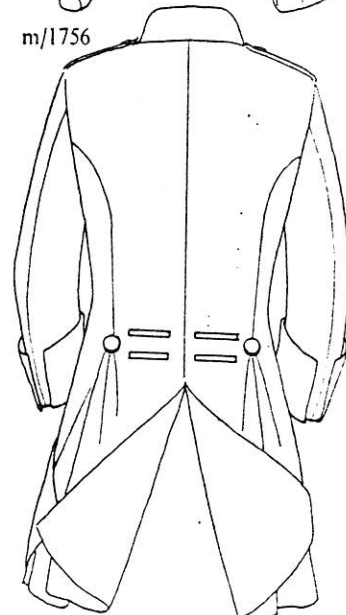
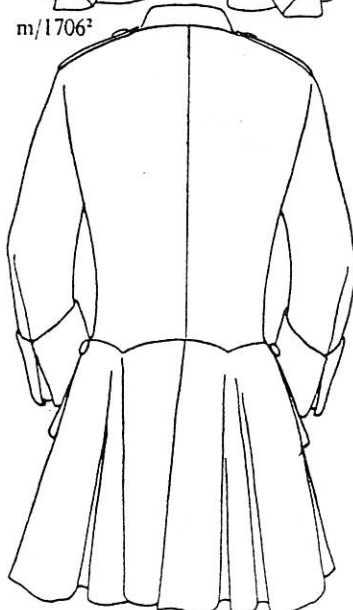
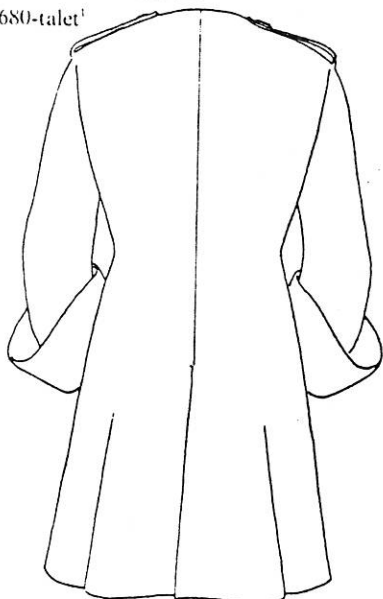
1680-talet¹

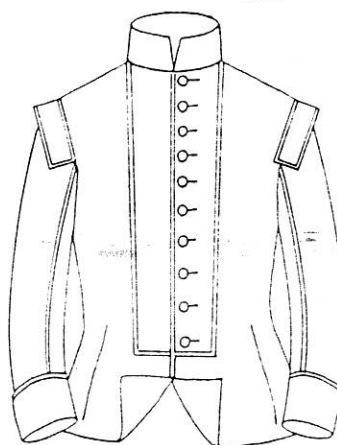
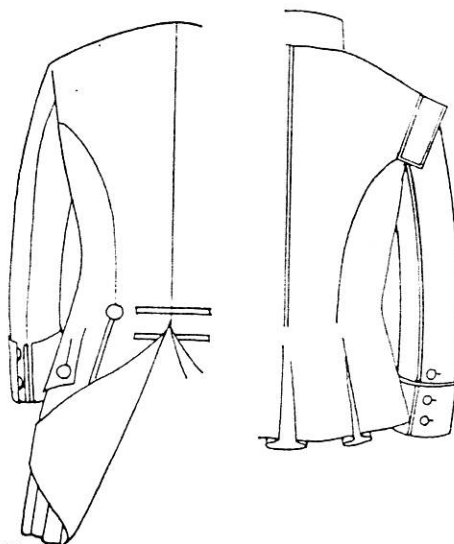
m/1706²

m/1756

m/1765

m/1779³

¹ Äldre karolinska uniformen ² Yngre karolinska uniformen ³ Typ Svenska Nationella dräkten

G. Cederström
87

"På stället hvila."